

ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE ÎN PRIMII ANI 1990

După decenii de dictatură, sfârșitul anului 1989 a deschis drumul către un regim politic democratic. Reformarea întregii societăți pentru a corespunde noilor condiții a fost anevoioasă, pentru că a fost împiedicată de lipsa unor resurse financiare pe măsură și de experiența aplicării unor măsuri eficiente în contextul anilor 1990.

În învățământul superior observăm deja prime schimbări în anul universitar 1990/1991, primul desfășurat în întregime în democrație, printr-o creștere rapidă a numărului de studenți (192810) față de 1989/1990 (164507) și apariția unor noi centre universitare (Maier 2023), precum și prin variate modificări structurale interne, inclusiv de conținut educațional. Nevoile societății românești erau variate mai ales în ceea ce privește forța de muncă specializată, de aceea numărul de studenți a crescut repede. Atunci când învățământul superior de stat nu a reușit să țină pasul cu cerințele pieții, învățământul superior particular a încercat să umple golul (Gheboianu 2023; Ghidul 2003). Ne propunem să aflăm cum a fost gestionată situația dintr-un sector special, cel medical, prin învățământul superior de medicină și farmacie în primii ani 1990.

La începutul anului universitar 1989/1990, învățământul superior de medicină și farmacie era desfășurat în cinci instituții specifice și într-o universitate. Astfel, erau patru institute de medicină și farmacie la București, Cluj-Napoca, Iași și Târgu Mureș, un institut de medicină la Timișoara și o facultate de medicină la Universitatea din Craiova. Structura instituțiilor era cât se poate de redusă în anul 1989, rezultatul unor comasări artificiale de facultăți din anul 1986 pentru ca astfel să fie realizate economii bugetare: Facultatea de Stomatologie și Farmacie (București², Cluj-Napoca și Iași), Facultatea de Medicină și Stomatologie (Timișoara) și Facultatea de Medicină și Farmacie (Târgu Mureș).

În același an, în învățământul superior de medicină și farmacie erau înscriși 16703 studenți, din care majoritari erau cei de gen feminin, în număr de 9473 față de cei 7230 studenți de gen masculin. În ceea ce privește numărul de studenți

¹ CS dr., Muzeul Universității din București.

² Doar la București funcționa și o Facultate de Pediatrie.

înmatriculați în anul I, au fost înregistrați 3209 studenți și din nou cei de gen feminin erau majoritari (1648 prin comparație cu cei 1561 studenți de gen masculin) (SANIC 1989).

Anul universitar imediat următor, 1990/1991, rămâne o mărturie pentru situația dificilă în care s-a aflat învățământul superior în anii 1980, pentru că s-a încercat refacerea problemelor din acei ani, cu prima ocazie. În primul rând, în instituțiile specifice s-a revenit la structura inițială (facultăți separate de medicină, stomatologie și farmacie la București, Cluj-Napoca, Iași și Târgu Mureș), în timp ce la Timișoara, unde exista un institut de medicină, s-a reluat activitatea cu facultățile de medicină și stomatologie. În același an, la București a fost desființată Facultatea de Pediatrie, singura de acest fel din țară, dar s-a înființat câte o facultate de medicină în cadrul universităților din Constanța și Sibiu, pe lângă cea existentă la Craiova.

Și sub aspectul numărului de studenți înscriși, putem observa în același an universitar valori semnificativ mai mari, ceea ce ne duce cu gândul la faptul că în anii anteriori a fost menținut un nivel artificial al studenților, mult mai mic decât era necesar în societate. Astfel, în anul universitar 1990/1991 au fost înscriși 20128 de studenți (11873 de gen feminin și 8255 de gen masculin), cu aproape 4000 mai mult decât înainte. În anul I erau 4945 de studenți, din care 2826 de gen feminin și 2119 de gen masculin.

Situația statistică pe instituții, facultăți și specializări o avem disponibilă doar până în anul 1994 inclusiv. Ea ne permite să aflăm și de noile modificări structurale, precum în anul 1991, atunci când a fost înființată o facultate de medicină la Universitatea din Oradea, sau cea din anul imediat următor, 1992, când o facultate similară a fost creată și la Universitatea din Brașov. Ulterior, ne putem doar mărgini la situația pe specializări, pentru ca din 2014 să nu ne rămână decât o evidență generală pe tip de învățământ superior, de aceea, în cuprinsul acestui articol ne vom concentra o dată în plus atenția doar pe situația primei jumătăți a anilor 1990. Perioada este interesantă pentru că surprinde trecerea de la un regim politic la altul și influențele pe care le-a avut inclusiv în cadrul învățământului superior, de la acțiuni reparatorii imediate, până la primele idei de dezvoltare pe baza realităților din societate. Un indicator statistic precum numărul de studenți în anul I este esențial pentru a afla, din punct de vedere statistic, cum a evoluat accesul studenților în învățământul superior medical. Vor fi utilizați și alți indicatori statistici, dar și alte surse și lucrări pentru o privire cât mai nuanțată asupra acestei perioade.

Evoluția numărului total de studenți pe instituții

Pentru o privire de ansamblu, prezentăm mai întâi evoluția numărului total de studenți pe instituții reprezentative ale învățământului superior de medicină și farmacie și începem cu situația statistică a facultăților de medicină din universități și

ulterior continuăm cu cea a instituțiilor speciale pentru învățământul superior de medicină și farmacie (universitățile de medicină și farmacie).

Prima Facultate de Medicină înființată în cadrul unei universități a fost la Craiova, în anul 1970. În anul 1989, numărul de studenți la această facultate raportat la cel al întregii universități era într-o proporție de 15,68% (1381 de studenți), iar în anii următori, ponderea lor în universitate a scăzut ușor, cu excepția anului 1994 (13,31%, adică 1373 de studenți). Situația pe facultate, ne arată că numărul de studenți la Facultatea de Medicină a crescut cu aproape 220 în 1990 față de 1989, și după o mică scădere în 1991 (1593 de studenți), au fost înregistrate creșteri succesive, până la numărul amintit deja în anul 1994.

În noile facultăți de medicină înființate după 1989 în universități avem o situație ușor diferită, față de cea din Craiova. De exemplu, în Constanța, numărul total de studenți în facultatea de medicină reprezenta un procentaj important de 31,13% în 1990 (499 studenți din totalul de 1603), iar în anul 1994 s-a păstrat la o pondere semnificativă: 28,44%, adică 1526 de studenți din 5365, în chiar anul când în titulatura facultății a intrat și disciplina „Farmacie”. Creșterile de studenți au fost de ordinul sutelor de la an la an, fără însă să atingă nivelul înregistrat la Craiova în anul 1994.

La Sibiu, ponderea studenților de la medicină în universitate a fost și el în creștere an de an, începând de la înființare, când erau doar 2,9% din totalul studenților din universitate și până în anul 1994, când erau doar 6,6%, dar mult sub centrele din Craiova sau Constanța. Trebuie însă precizat că în perioada analizată a fost o importantă creștere, fiind înregistrați de șase ori mai mulți studenți în 1994 față de 1990 (de la 60 de studenți la 363). Cu toate acestea, numărul de studenți de la Sibiu erau mult inferior celor din alte facultăți de medicină din țară.

Similar cu Sibiu, în Oradea, Facultatea de Medicină de la Universitate a înregistrat tot o tendință de creștere consecutivă a ponderii numărului de studenți. Dacă la înființare, în anul 1991, studenții de la medicină reprezentau 3,8% (54 de studenți), în anul 1994 ponderea lor a urcat la 9,6% (595 de studenți). Numărul total de studenți, chiar dacă era mai mare decât cel de la Sibiu, era totuși departe de facultățile similare din Craiova sau Constanța.

Din analiza datelor statistice, putem să observăm cu ușurință că la polul extrem s-a aflat situația Facultății de Medicină din Brașov, ai cărei studenți au reprezentat sub 2% din totalul numărului de studenți în universitate, de la 0,8% în 1992 (76 de studenți) la 1,8% în 1994 (179 de studenți). Faptul era explicabil prin evoluția istorică a Universității din Brașov (înființată în 1971), o instituție profilată pe învățământul tehnic. De asemenea, numărul de studenți în anul 1994 în Brașov era de două ori mai mic decât la Sibiu, ceea ce a transformat-o, pentru perioada analizată, în cea mai de puțin succes facultate de profil. A contat faptul că la Brașov facultatea a fost înființată și cel mai recent dintre facultățile de medicină și, de la an la an, creșterea a fost doar de aproape 50 de studenți, ceea ce a dus în anul 1994 la un număr dublu de studenți

față de 1992. La polul opus, din punctul de vedere al numărului de studenți, facultatea de medicină din Craiova a rămas cea mai importantă, alături de cea din Constanța, și ea cu număr mare de studenți și cu o creștere în 1994 față de 1990 de peste 3 ori. La acest din urmă capitol, nicio facultate nu a înregistrat o creștere mai mare decât cea din Oradea, care în anul 1994 avea de peste 11 ori mai mulți studenți decât la înființare, în anul 1991 (595 față de 54).

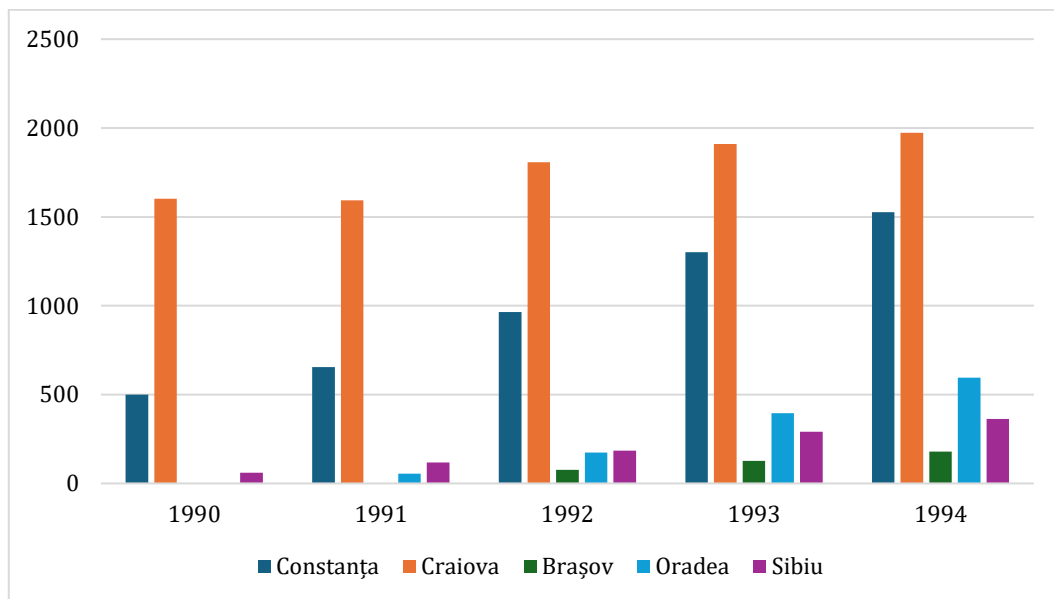

Figura 1. Numărul total de studenți înscriși la facultățile de medicină din universități (1990-1994). AINS, *Învățământul superior la începutul anului universitar, 1990-1994.*

În ceea ce privește situația în instituțiile de învățământ superior specializate avem evident un număr mai mare de studenți decât în facultățile de medicină din universități. La Cluj-Napoca au fost de la 2580 de studenți în 1989 la 3774 în 1994. Observăm creșterea importantă cu aproape 700 de studenți în 1990 față de 1989 și apoi o încetinire a ritmului de creștere, și chiar o scădere în 1994 față de 1993, cu 11 studenți. În 1994 erau cu aproape 500 mai mulți studenți în 1990, adică nu o creștere importantă, în ciuda creșterii importante din anul 1990 pe care trebuie să o înțelegem în logica reșezării statistice în raport cu necesitatea reală a ultimilor ani. Facultatea de Medicină din Universitatea de Medicină și Farmacie (UMF) din Cluj-Napoca era facultatea care a atras numărul cel mai mare de studenți dintre toate facultățile, în medie 76%. Dintre facultățile de stomatologie și farmacie, cea dintâi a avut un număr mai mare de studenți, în medie 521 față de 358.

La UMF Iași, anul 1990 nu a adus o schimbare majoră față de 1989 în ceea ce privește numărul total de studenți, după cum s-a întâmplat, de exemplu, la Cluj-Napoca,

fiind înregistrată doar o creștere cu aproximativ 300 de studenți. Per ansamblu însă observăm că erau 1134 mai mulți studenți în 1994 față de 1990 (4569 de studenți față de 3435), ceea ce arată în această perioadă o încercare de acoperire a necesităților de cadre medicale în zona Moldovei. Și aici Facultatea de Medicină a atras numărul majoritar de studenți, dar într-o medie mai scăzută, de 66%. Dacă situația dintre Facultatea de Stomatologie și cea de Farmacie era tot în favoarea celei dintâi, s-a constatat că Stomatologia a atras o medie de 843 de studenți, mult peste cea de la Farmacie, 452 studenți. În plus, în anul 1994 a fost înființat un nou tip de facultate: Bioinginerie Medicală, chiar dacă având un număr modest de studenți în comparație cu celelalte facultăți.

Dintre UMF-uri, Târgu Mureș a avut cei mai puțini studenți înscriși, doar 1245 de studenți în 1989. Cu o creștere minoră în raport cu celelalte instituții similare în anul 1990, la doar 1396 de studenți, Târgu Mureș a atins un maximum de 2006 studenți în anul 1994. Cu toate acestea, observăm că în 1994 erau cu peste 600 de studenți mai mulți față de 1990. Facultatea de Medicină atrăgea peste trei sferturi din totalul studenților, în timp ce diferența dintre Stomatologie și Farmacie era mai mică în raport cu celelalte centre universitare (cu o medie de 229 de studenți față de 182).

La București erau de departe cei mai mulți studenți la UMF-uri: în perioada 1990-1994 au fost în medie 7381 de studenți. Creșterea numărului de studenți în 1990 față de 1989 (cu 1144 de studenți, de la 5722 în anul 1989 la 6866 în anul următor) a fost de departe cea mai semnificativă dintre UMF-uri. Cel mai mare număr de studenți a fost înregistrat în 1992 (7609 studenți), și nu ca în alte instituții în 1993. Cu toate acestea, diferența între numărul de studenți în 1994 și cel din 1990 era aproape de 700 de studenți, ceea ce a situat-o sub cea din Iași. În schimb, media de studenți la Facultatea de Medicină era la fel ca în Cluj-Napoca și Târgu Mureș, de peste 70% din total. Facultatea de Stomatologie a avut în medie 1306 studenți, în timp ce la Farmacie erau peste 590. Ca și la UMF Iași, și la București a fost înființată o facultate nouă, în acest caz Fiziokinetoterapie. Ea a avut un număr infim de studenți în raport cu Facultatea de Medicină. De altfel, la cea din urmă facultate au fost înscriși mai mulți studenți decât la oricare alt UMF din țară, ceea ce arată importanța centrului universitar bucureștean.

În fine, la Institutul de Medicină din Timișoara, singurul de acest fel din țară (care nu a avut componenta „Farmacie” în titulatură de la înființare și până la începutul anilor 1990) în 1989 erau 2651 de studenți. În 1990, la Timișoara a fost înregistrată o creștere cu puțin peste 300 de studenți, iar în 1994 a fost o creștere aproape de 600 de studenți față de același an, deci la un nivel similar cu Târgu Mureș. În privința terminologiei, menționăm că în învățământul superior s-a trecut la denumirea de Universitate de Medicină și Farmacie (UMF) în 1991 de la cea de Institut de Medicină și Farmacie, iar în 1991 Timișoara a fost înființată Facultatea de Farmacie, instituția devenind și ea UMF. Numărul de studenți la Farmacie a fost mult inferior din

punct de vedere al mediei studenților înscriși (112) față de cel de la Stomatologie (648). În privința Facultății de Medicină, și la Timișoara ea era cea mai importantă, cu deosebire că aici ponderea ei în totalul de studenți al instituției era mult superioară aceluiași facultăți din țară: 81%.

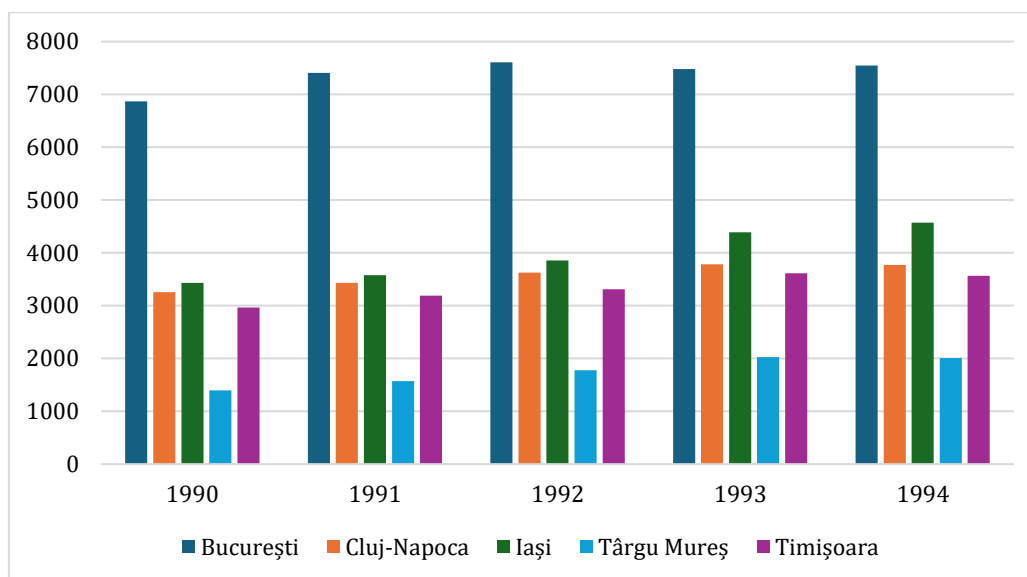

Figura 2. Numărul total de studenți înscriși la universitățile de medicină și farmacie (1990-1994). AINS, *Învățământul superior la începutul anului universitar, 1990-1994.*

Evoluția numărului de studenți în anul I în instituțiile de învățământ superior de medicină și farmacie

Continuăm prezentarea situației în învățământul de medicină și farmacie în primii ani 1990 pe modelul precedent, mai întâi pentru facultățile de medicină înființate în universități, cu evoluția numărului de studenți în anul I. Indicatorul statistic menționat ne va permite să sesizăm cu acuratețe modificările cantitative petrecute în acest tip de învățământ.

La Craiova, prima facultate de medicină înființată în cadrul unei universități după 1948, au fost înmatriculați în anul I, în medie, 353 de studenți pentru perioada 1990-1994, evoluția lor fiind de la 248 de studenți în 1989, cu o creștere importantă în 1990 la 415 studenți și cu un număr de 256 de studenți în anul 1994. Numărul maxim de studenți a fost atins în anul 1992, 419 studenți. Studenții de la Medicină au reprezentat în medie 11,5% din totalul studenților în anul I de la Universitatea din Craiova, o proporție relativ importantă pentru o instituție cu multe și variate facultăți (Științe; Litere, Istorie și Drept; Științe Economice; Mecanică; Electrotehnică;

Electromecanică; Automatică și Calculatoare; Agricultură; Horticultură). Situația pe genuri la aceleași facultate ne arată că studenții de gen feminin erau mai mulți decât cei de gen masculin (în medie 63%).

Un sfert din studenții înscriși în anul I la Universitatea din Constanța învățau la Facultatea de Medicină, raportul dintre studenții de gen feminin și cei masculin fiind în favoarea celor dintâi (în medie 66%). Numărul celor înscriși la final de interval aflat în analiză era mai mult decât dublu față de cel de la începutul său: 355 de studenți în anul 1994 față de 149 în anul 1990. În medie au fost 282 de studenți la Facultatea de Medicină din Constanța.

În centrul universitar Sibiu, Facultatea de Medicină a înregistrat 77 de studenți în medie pentru perioada 1990-1994 (minimum 59 în anul 1991, iar cu un maximum înregistrat doi ani mai târziu, în 1993, 110 studenți). La Sibiu au fost de două ori și jumătate mai mulți studenți de gen feminin decât masculin (69% din totalul studenților).

În Oradea, cu facultatea de medicină înființată în 1991, au fost în medie 152 de studenți (54 de studenți în 1991 și aproape de patru ori mai mulți în 1994, 206 studenți). Au fost 72% studenți de gen feminin înscriși în anul I.

Dacă în general tendința era de creștere a numărului de studenți înscriși în anul I, la Brașov, cea mai tânără facultate de medicină din țară pentru perioada analizată, am avut o situație diferită, apropiată de cea din Craiova. Facultatea a început să școlarizeze 76 de studenți în anul 1992, dar apoi doar puțin peste 50: 56 de studenți în 1993 și doar 53 în anul 1994. Media studenților de gen feminin era de peste trei ori mai mari față de cei de gen masculin, reprezentând cel mai dezzechilibrat raport între studenți dintre centrele universitare analizate.

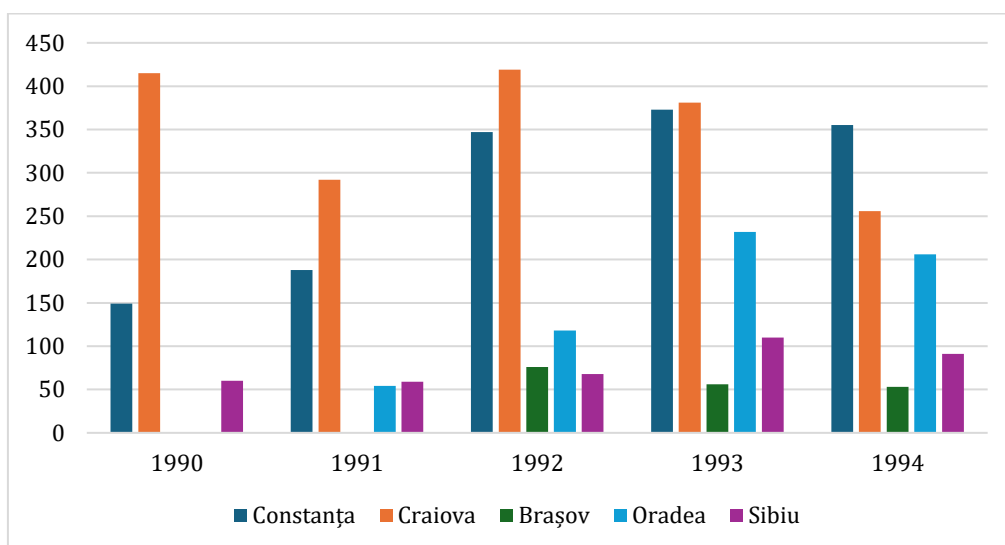

Figura 3. Numărul de studenți înscriși în anul I la facultățile de medicină din universități (1990-1994). AINS, *Învățământul superior la începutul anului universitar, 1990-1994.*

La UMF Cluj-Napoca au fost în medie 712 studenți înscriși în anul I în perioada 1990-1994. De la 501 studenți în anul 1989 s-a ajuns la 781 de studenți în 1990, o creștere semnificativă. Nivelul atins în anul 1990 a fost în același timp și maximumul atins în perioada analizată, iar în ceea ce privește cealaltă extremă, o avem înregistrată în anul 1994, când erau înscriși în anul I doar 630 de studenți. În același timp, 63% din studenții de an I înscriși la Cluj-Napoca în perioada 1990-1994 erau de gen feminin.

La Iași situația a fost diferită. În primul rând, au fost 845 de studenți înscriși în medie în anul I, cu mult mai mult decât la Cluj-Napoca, însă diferența între anii 1989 și 1990 a fost mult mai mică decât la Cluj-Napoca: doar 53 de studenți. Pe urmă, vârful statistic de 1018 studenți a fost atins în anul 1993, în timp ce în plan opus, am avut 708 studenți în 1991. Practic, în afară de București, doar în Iași, în anul 1993, a fost înregistrat un număr de peste 1000 de studenți per an universitar. În medie, doar 58% dintre studenții anului I în perioada analizată erau de gen feminin.

Ca și la Cluj-Napoca, și la Târgu Mureș diferența dintre anul 1989 și 1990, în ceea ce-i privește pe studenții înscriși în anul I, a fost importantă. În primul an universitar imediat după schimbarea regimului politic, la Târgu Mureș au fost 357 de studenți înscriși în învățământul de medicină și farmacie, față de cei 226 înmatriculați în anul 1989. În medie, 396 de studenți au fost înscriși în anul I în perioada 1990-1994. În privința raportului dintre studenții de gen feminin și cei de gen masculin, ca și în alte centre universitare, nu avem surprize la acest indicator, care era favorabil celor dintâi, într-un procentaj de 69.

În cel mai important centru al învățământului de medicină și farmacie, în București, au fost în medie 1314 studenți înscriși în anul I. Diferența dintre anul universitar 1990/1991 și cel de dinainte în privința studenților înscriși în anul I, era de aproape două ori: 1647 de studenți față de 996 de studenți în anul universitar 1989/1990. Era o diferență mare. Situația înregistrată în 1990 a reprezentat în același timp și vârful statistic pentru anii analizați la UMF București, pentru că în anul 1993, respectiv în 1994, nu au mai fost decât 1053 de studenți, respectiv 1064. Pare că diferența dintre nevoile societății și planificarea în învățământul superior a fost repede corijată sau poate posibilitatea de a școlariza în învățământul de stat atinsese deja limita, mai ales că economia țării nu era în cea mai bună situație. Studenții de gen feminin erau majoritari, în medie reprezentând 57%, una dintre cele mai mici diferențe între studenți. În ciuda celei mai ridicate medii a studenților în anul I, în București au fost înregistrați trei ani consecutivi cu un număr scăzut de studenți, 1991-1993, în timp ce în alte centre universitare situația a fost inversă. Probabil că am asistat la o repartizare voit echilibrată pe regiuni istorice.

La Timișoara au fost în medie 736 de studenți în anul I, după ce în 1990 au fost cu 200 mai mulți studenți decât în 1989. De abia în anul 1993 a fost atins numărul maxim de studenți în anul I, 849 studenți, după creșteri anuale consecutive. În schimb, în anul 1994, aveam doar 583 de studenți. La Timișoara avem cel mai echilibrat raport pe genuri între studenți dintre toate centrele universitare ale învățământului de medicină și farmacie (55%).

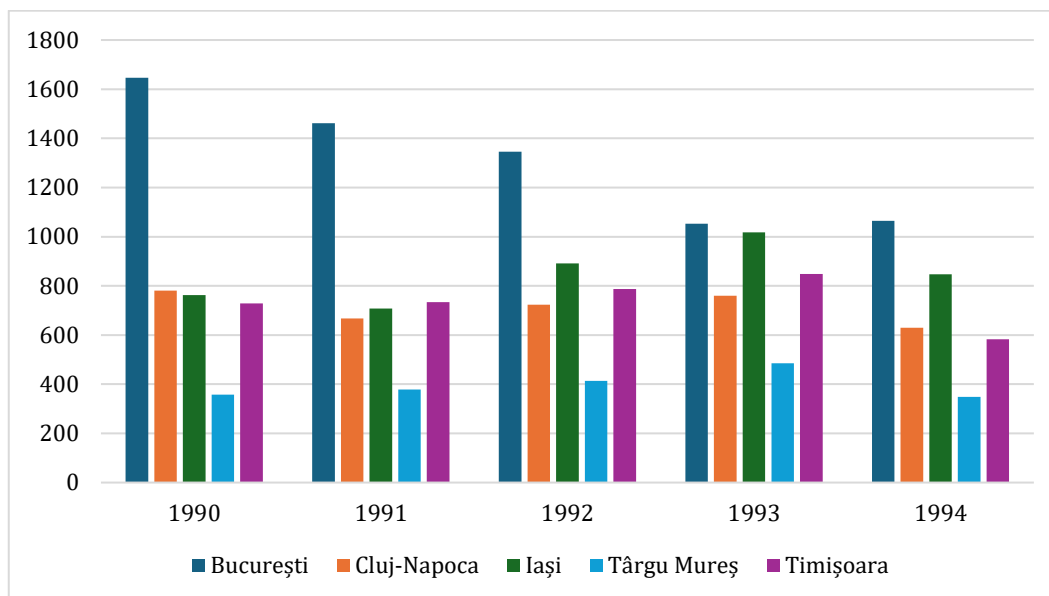

Figura 4. Numărul total de studenți înscriși la universitățile de medicină și farmacie (1990-1994). AINS, *Învățământul superior la începutul anului universitar, 1990-1994.*

Situația studenților în anul I pe tipurile de facultăți din învățământul superior de medicină și farmacie

În instituțiile de învățământ superior de medicină și farmacie în anii 1990-1994 au funcționat următoarele tipuri de facultăți: Medicină, Farmacie, Stomatologie, Medicină și Farmacie, Bioinginerie Medicală și Fiziokinetoterapie. În următoarele pagini vom prezenta pe rând situația în cazul fiecărui tip de facultate în parte.

Facultățile de Medicină erau cele mai întâlnite tipuri de facultăți, în anul 1994 funcționând în zece centre universitare la: Brașov (din anul 1992), București, Cluj-Napoca, Constanța (1990), Craiova, Iași, Oradea (1991), Sibiu (1990), Târgu Mureș și Timișoara. În medie au fost 3684 de studenți în anul I. La final de perioadă analizată a fost atins atât maximumul (3994 de studenți în anul 1993), cât și minimumul de studenți (3257 studenți în anul 1994). Cea mai importantă facultate de medicină din țară din punctul de vedere al numărului de studenți a fost la București, în medie 930 de studenți, cu Iași, Timișoara și Cluj-Napoca, pe locurile imediat următoare ca importanță, iar la Brașov a fost cea mai puțin importantă facultate, cu o medie de 37 de studenți, cu precizarea că facultatea de aici a început să funcționeze cel mai târziu din țară (1992), în perioada analizată.

Anul	Numărul total de studenți în anul I
1990	3784
1991	3483
1992	3902
1993	3994
1994	3257

Figura 5. Numărul total de studenți în anul I în facultățile de medicină. AINS, *Învățământul superior la începutul anului universitar, 1990-1994.*

Facultățile de farmacie au funcționat doar la București, Cluj-Napoca, Iași, Târgu Mureș și Timișoara (1991). În medie, în facultățile de farmacie au învățat 431 de studenți. Valorile extreme din punctul de vedere al studenților în aceste facultăți au fost atinse în anul 1992, maximum 525 de studenți (de amintit și anul 1993 cu 523 de studenți), iar în 1990, minimum 340 de studenți. Cea mai importantă facultate de farmacie din țară a fost tot la București cu o medie de 140 de studenți, iar cea mai puțin importantă la Timișoara, cu o medie de doar 39 de studenți, dar să precizăm că, precum la Brașov în cazul Facultății de Medicină, la Timișoara ea era cea mai tânără facultate de farmacie din țară în perioada analizată.

Anul	Numărul total de studenți în anul I
1990	340
1991	374
1992	525
1993	523
1994	396

Figura 6. Numărul total de studenți în anul I în facultățile de farmacie. AINS, *Învățământul superior la începutul anului universitar, 1990-1994.*

Facultățile de stomatologie au funcționat doar la București, Cluj-Napoca, Iași, Târgu Mureș și Timișoara. În medie, în aceste facultăți au studiat 693 de persoane. Numărul maxim de studenți a fost înregistrat în anul 1990 (776 de studenți) și cel minim în anul 1994 (558 de studenți). Din nou, centrul universitar București a fost cel mai important sub aspectul numărului de studenți (o medie de 237 de studenți), dar de data aceasta Târgu Mureș a avut cea mai mică medie a numărului de studenți, 56.

Anul	Numărul total de studenți în anul I
1990	776
1991	685
1992	761
1993	688
1994	558

Figura 7. Numărul total de studenți în anul I în facultățile de stomatologie. AINS, *Învățământul superior la începutul anului universitar, 1990-1994.*

Facultățile de medicină, farmacie și stomatologie au fost facultățile cu valorile cele mai mari de studenți, dar nu au fost singurele facultăți din învățământul medical. În anul 1994, la Constanța, Facultatea de Medicină a fost redenumită Facultatea de Medicină și Farmacie. Tot atunci au mai fost înființate și alte noi facultăți: Bioinginerie Medicală la Iași și Fiziokinetoterapie la București. Cele două noi facultăți înmatriculau fiecare doar câteva zeci de studenți. În același timp trebuie arătat că din anul 1993 la Cluj-Napoca, Iași, Târgu Mureș și Timișoara au început să funcționeze și colegiile universitare, cu un număr similar de studenți ca noile facultăți amintite. Rămâne ca situația colegiilor universitare, instituții ale învățământului superior de scurtă durată, să fie tratată pe larg într-un articol viitor.

Situația studenților în anul I pe tipurile de profiluri și specializări din învățământul superior de medicină și farmacie

În învățământul superior de medicină și farmacie au funcționat trei profiluri de specializări și 12 specializări. Pe baza datelor statistice existente vom prezenta situația profilurilor de specializare și a specializărilor componente (cu precizarea că la cele din urmă nu avem date pentru anul 1992).

În profilul de specializare Medicină au fost încadrate următoarele specializări: Medicină generală (1990), Pediatrie (1990), Medicină tradițională (1993), Fiziokinetoterapie (1994) și Bioinginerie medicală (1994). Pentru o privire de ansamblu prezentăm situația statistică generală a profilului medicină:

Anul	Total studenți	Studenți de gen feminin	Studenți de gen masculin	Studenți în anul I	Studenți de gen feminin	Studenți de gen masculin
1990	15421	9323	6098	3752	2135	1617
1991	16465	9668	6797	3456	1955	1501
1992	17746	10674	7072	3791	2305	1486
1993	19124	11702	7422	3815	2349	1466
1994	19824	12051	7773	3135	1866	1269

Figura 8. Studenți înscriși la profilul de specializare Medicină. AINS, *Învățământul superior la începutul anului universitar, 1990-1994.*

Cu media de 17716 studenți în total, profilul de medicină era de departe cel mai important dintre profilurile învățământului de medicină și farmacie. În mod corespunzător, a fost înregistrat în medie un număr de 3589 de studenți în anul I, peste 59% dintre ei fiind de gen feminin.

Specializarea din acest profil care a atras cei mai mulți studenți a fost Medicină generală: în medie 3492 de studenți au fost înscriși la această specializare. Cei mai

mulți studenți înscriși în anul I au fost în anul 1993 (3775), iar cei mai puțini chiar în anul următor (2985).

Importanța celorlalte specializări din profilul Medicină este neglijabilă: 40 de studenți înscriși la Medicină tradițională (cea mai echilibrată situație pe genuri de studenți, 40 de gen feminin și 28 de gen masculin), doar în anul 1993, 81 la Bioinginerie medicală și 69 la Fiziokinetoterapie, ambele în anul 1994, și niciun student în anul I la Pediatrie, care funcționa în lichidare și apăsarea în statistici, doar în anul 1990.

Profilul de specializare Stomatologie era compus din specializările: Stomatologie cu o durată de studiu de 5 ani (1990), Stomatologie cu o durată de studiu de 6 ani (1993), Tehnică dentară cu o durată de studiu de 3 ani (1994), Tehnică dentară cu o durată de studiu de 2 ani (1993), Tehnică dentară cu o durată de studiu de 5 ani (1993).

La profilul de specializare Stomatologie au fost înscriși în medie 4077 de studenți. Deși media a fost favorabilă studenților de gen feminin, în doi dintre cei cinci ani aflați în analiză studenții de gen masculin au fost preponderenți (1990 și 1991), o situație singulară în acest tip de învățământ. În anul I au fost în medie 904 studenți, cei mai mulți înscriși fiind în 1993 (1073) și cei mai puțini în anul 1991 (790). Doar în anul 1991 au fost mai mulți studenți de gen masculin înregistrați, în rest cei de gen feminin au dominat (53%).

Anul	Total studenți	Studenți de gen feminin	Studenți de gen masculin	Studenți în anul I	Studenți de gen feminin	Studenți de gen masculin
1990	3601	1719	1882	851	428	423
1991	3993	1987	2006	790	374	416
1992	4167	2228	1939	923	487	436
1993	4430	2471	1959	1073	684	389
1994	4194	2309	1885	883	476	407

Figura 9. Studenți înscriși la profilul de specializare Stomatologie. AINS, *Învățământul superior la începutul anului universitar, 1990-1994.*

În profilul Stomatologie sunt, de fapt, două specializări, Stomatologie și Tehnică dentară, ce-i drept cu diferite durate de școlarizare, 5 și 6 ani pentru Stomatologie și 2, 3 și 5 pentru Tehnică dentară. Cea mai importantă specializare a fost Stomatologie cu 5 ani de studiu cu 679 de studenți înregistrați în medie în anul I. Din anul 1993 a funcționat și specializarea Stomatologie cu 6 ani de studiu (256 de studenți în medie).

La specializarea Tehnică dentară avem o situație relativ simplă: specializarea cu 2 ani de studiu a funcționat doar în anul 1993 cu 25 de studenți înscriși, cea cu 3 ani de studiu a avut 177 de noi studenți în anul 1994, iar cea cu 5 ani de studiu a funcționat tot un singur an, în 1993, cu 166 de studenți.

În fine, al treilea profil de specializare, Farmacie, era format din două specializări: Farmacie cu o durată de studiu de 5 ani (1990) și Farmacie cu o durată de studiu de 6 ani (1993).

Anul	Total studenți	Studenți de gen feminin	Studenți de gen masculin	Studenți în anul I	Studenți de gen feminin	Studenți de gen masculin
1990	1106	831	275	342	263	79
1991	1338	1014	324	378	290	88
1992	1743	1339	404	534	413	121
1993	2184	1706	478	596	471	125
1994	2298	1762	536	485	340	145

Figura 10. Studenți înscriși la profilul de specializare Farmacie. AINS, *Învățământul superior la începutul anului universitar, 1990-1994.*

Spre deosebire de celelalte profiluri de specializare, la Farmacie au fost în medie doar 1733 de studenți și, similar cu tendința profilului Medicină, au fost înregistrate doar valori în creștere, de la 1106 studenți în 1990 la 2298 în 1994. Pe de altă parte, evoluția numărului de studenți în anul I a fost diferită. Cei mai mulți au fost înscriși în anul 1993 (596) și cei mai puțin în 1990 (342). Față de celelalte două profiluri menționate, la Farmacie studenții de gen feminin erau înscriși în anul I într-o proporție covârșitoare, de peste trei sferturi. Din moment ce specializarea Farmacie cu durata de studiu de 6 ani nu a primit studenți decât în anul 1993, și atunci doar trei, rămâne relevantă doar specializarea Farmacie cu 5 ani de studiu, dar evident fără diferențe notabile față de situația profilului omonim.

Pe mai departe se pot întreprinde și alte analize interesante, dacă ne gândim la structura unei universități de medicină și farmacie și la evoluția sa istorică (Marin 2004). Să ne gândim că modernizarea învățământului și adaptarea sa la situația internațională (Pavelescu 2016) impuneau o serie de măsuri cu efecte variate, de la introducerea unor noi specializări (mai ales în anii următori perioadei analizate), până la introducerea de noi discipline, un mod nou de a preda, dotarea corespunzătoare pentru a susține un învățământ care pune accent pe latura sa practică.

Învățământul superior particular de medicină și farmacie

După 1989, treptat legislația învățământului superior a fost adaptată unui regim democratic. S-a revenit la învățământul particular și, pentru prima oară în istoria țării, au fost înființate instituții de învățământ superior prin inițiative particulare, nu de stat. Astfel s-au pus bazele învățământului superior particular. A fost un concurent pentru învățământul superior de stat, dar îndoieli privind calitatea actului educațional

au fost ridicate aproape simultan. De aceea, în anul 1993, Legea nr. 88 privind acreditarea instituțiilor de învățământ superior și recunoașterea diplomelor a încercat să repare un vid legislativ în domeniul învățământului superior. După intrarea sa în vigoare, pe baza statisticilor identificate în Arhiva INS, am reușit să avem date privind existența și evoluția statistică a acestor instituții, dar doar pentru anul 1993.

Conform acestor date nu putem avea decât o imagine limitată asupra învățământului superior particular de medicină și farmacie, dar cu toate acestea este important să amintim existența ei și câteva date despre situația ei. În definitiv, dezvoltarea acestui tip de învățământ superior după 1989, inclusiv pentru medicină și farmacie, este o caracteristică a perioadei analizate.

În total au fost 15 instituții de învățământ superior particular în care acest tip de învățământ a fost desfășurat: Academia Universitară Athenaeum cu Facultatea de Medicină Generală, Sănătate Publică, Stomatologie, Colegiul de Urgențe Medicale și Colegiul de Tehnică Dentară; Universitatea Ecologică cu Facultatea de Medicină Generală, Facultatea de Stomatologie și Colegiul de Tehnică Dentară; Universitatea Europa ECOR cu Facultatea de Medicină Generală, Facultatea de Stomatologie, Colegiul de Tehnică Dentară, Colegiul de Asistente medicale pentru cabinetul de stomatologie și Colegiul de Asistente Medicale; Universitatea Hyperion cu Facultatea de Medicină-Farmacie, Facultatea de Stomatologie, Colegiul Tehnică Dentară și Colegiul Medical; Universitatea Independentă Titu Maiorescu cu Facultatea de Medicină și Facultatea de Stomatologie; Universitatea Română de Științe și Arte „Gheorghe Cristea” cu Facultatea de Medicină Stomatologică, Facultatea de Medicină Generală și Colegiul de Tehnică Dentară; Universitatea „Spiru Haret” cu Facultatea de Medicină, Facultatea de Stomatologie, Facultatea de Farmacie, Colegiul de Asistenți Medicali, Colegiul de Asistenți de Tehnică Dentară și Colegiul de Asistenți Balneofizioterapie; Universitatea Româno-Americană cu Facultatea de Medicină; Asociația Medicilor Stomatologi – Colegiul de Tehnică Dentară; Universitatea Ecologică „Dimitrie Cantemir” cu Facultatea de Medicină Generală, Facultatea de Farmacie, Facultatea de Stomatologie, Colegiul Sanitar și Colegiul de Tehnică Dentară; Universitatea „Apollonia” cu Facultatea de Stomatologie, Colegiul de Tehnică Dentară și Colegiul de Asistenți Medicali și Stomatologi; Universitatea „Avram Iancu” cu o singură componentă reprezentată de Colegiul de Tehnică Dentară; Universitatea „Andrei Șaguna” doar cu Facultatea de Medicină Umană; Universitatea „Mihail Kogălniceanu” cu Facultatea de Medicină Generală; Universitatea „Mihai Eminescu” cu Facultatea de Stomatologie și Facultatea de Medicină Generală și, în fine, Universitatea „Cozia” care avea în structura sa doar Colegiul de Asistente Medicale și Balneofizioterapie.

Majoritatea instituțiilor menționate erau din București, dar câteva se aflau și la Cluj-Napoca, Iași și chiar la Râmnicu Vâlcea.

La aceste instituții, numărul de studenți înmatriculați nu a fost consistent. Învățământul particular era la început, iar învățământul de medicină și farmacie, dat

fiind specificul său, prin importanța învățământului practic și a dotărilor corespunzătoare necesare, nu a fost atât de ușor de implementat. Pe baza datelor pe care le avem doar pentru anul 1993, nu în multe facultăți particulare de medicină au fost înscriși în anul I peste 100 de studenți: Academia Universitară Athenaeum – Facultatea de Medicină Generală, Sănătate Publică, Stomatologie (115 studenți), Universitatea Ecologică – Facultatea de Medicină Generală (223 de studenți), Universitatea Ecologică – Facultatea de Stomatologie (226 de studenți), Universitatea Independentă Titu Maiorescu – Facultatea de Medicină și Facultatea de Stomatologie (122 de studenți), Universitatea Română de Științe și Arte Gheorghe Cristea – Facultatea de Medicină Generală (126 de studenți), Universitatea Spiru Haret – Facultatea de Medicină (222 de studenți), Universitatea Româno-Americană – Facultatea de Medicină (108 studenți). Situația aceasta statistică este o mărturie a dificultății acestor inițiative particulare de a fi la nivelul unui învățământ superior de medicină și farmacie de stat, unde la UMF București sau UMF Cluj-Napoca erau înmatriculați în anul I 1053 de studenți, respectiv 760 de studenți. Rămâne și întrebarea cât de calitativ era învățământul din aceste instituții.

Dintre obiectivele pe care și le propuneau pentru învățământul medical aceste instituții în primii ani de funcționare, menționăm câteva exemple. Astfel, Academia Universitară „Athenaeum” își propunea „respectarea programei învățământului medical de stat; completarea programei cu discipline noi, care să permită practicarea medicinei în condițiile exploziei informaționale, având drept model planuri de învățământ medical din universități internaționale de prestigiu; introducerea predării acupuncturii, asistată de Societatea Română de Acupunctură, de Asociația Belgiană a Medicilor Acupuncturiști și Societatea Europeană de Acupunctură” (Ghidul 1993). Un alt exemplu este Universitatea Română de Științe și Arte „Gheorghe Cristea”, care punea accent pe un corp didactic cu prestigiu în țară și în străinătate și pe o infrastructură adecvată unui proces educațional desfășurat în cele mai bune condiții. Într-o prezentare a Facultății de Medicină Generală este interesant că se arată pregătirea superioară a cadrelor didactice „ce provin din învățământul superior medical de stat”. Erau deja prea multe instituții de învățământ și prea puține cadre didactice și desigur prea puține cu o pregătire de nivel înalt, o atracție pentru studenți. București, Cluj-Napoca și Iași erau centre universitare care în general atrăgeau un număr consistent de studenți din întreaga țară (Ianoș 2010). Desigur, erau și alte argumente aduse în favoarea studierii la această instituție de învățământ superior particular, la fel cum s-a întâmplat și pentru alte instituții („diplomații facultății își pot desfășura activitatea în circumscripții medicale, policlinici, spitale de stat și particulare, cabinete proprii”) (Ghidul 1993).

Concluzii

Învățământul superior după 1989 a înregistrat mai multe modificări necesare pentru a marca trecerea la regimul democratic. Nevoile societății au impus mai multe transformări, dar nu toate au putut fi puse în aplicare cu ușurință. În articol a fost urmărită situația învățământului superior de medicină și farmacie în anii 1990-1994, sistemul medical fiind unul dintre pilonii de dezvoltare armonioasă ai unei societăți, alături de învățământ. Au fost utilizați în principal indicatorii statistici (numărul total de studenți, studenți în anul I, situația studenților pe genuri), cu apel comparativ și la anul 1989, dar în atenție a fost și prezentarea modificărilor de rețea universitară, inclusiv la nivel structural intern (facultăți, profiluri, specializări).

Învățământul superior de medicină și farmacie de stat a fost desfășurat prin mai multe centre universitare. Dacă în anul 1989 erau patru institute de medicină și farmacie la București, Cluj-Napoca, Iași și Târgu Mureș, un institut de medicină la Timișoara și o facultate de medicină la Universitatea din Craiova, în perioada analizată rețeaua de instituții a arătat astfel: Brașov (facultate de medicină înființată la universitate în anul 1992), București, Cluj-Napoca, Constanța (facultate de medicină la universitate înființată 1990), Craiova, Iași, Oradea (facultate de medicină la universitate înființată 1991), Sibiu (1990), Târgu Mureș și Timișoara (instituție transformată în universitate de medicină și farmacie). În general, la universitățile de medicină și farmacie s-a preferat structura de trei facultăți (Medicină, Stomatologie și Farmacie), chiar dacă au mai fost înființate alte noi facultăți (Bioinginerie Medicală la Iași și Fiziokinetoterapie la București). În perioada 1990-1994, noile centre ale învățământului de medicină și farmacie au fost înființate prin includerea în structura de universitate a unei facultăți de medicină (Brașov, Constanța, Oradea, Sibiu), așa cum se întâmpla încă din anul 1970, la Craiova.

Din punctul de vedere al numărului de studenți, cel mai important centru universitar a fost Bucureștiul. Pe drept cuvânt se poate scrie că în învățământul superior în general se observă „hipertrofierea capitalei în raport cu celelalte centre universitare” (Ianoș 2010: 36). Importante au fost însă și Cluj-Napoca și Iași, și ele surse de atracție pentru studenți în învățământul de medicină și farmacie.

Dintre profilurile de specializare ale învățământului de medicină și farmacie, cel de Medicină a fost cel mai important, urmat de Stomatologie și Farmacie. În mod corespunzător, cei mai mulți studenți au fost înscriși în facultățile de medicină, de altfel cel mai întâlnit tip de facultate.

În ceea ce privește specializările, trebuie menționat faptul că în total au fost 12 specializări în învățământul de medicină și farmacie: Medicină generală (1990), Pediatrie (1990), Medicină tradițională (1993), Fiziokinetoterapie (1994) și Bioinginerie medicală (1994), Stomatologie cu durata de școlarizare de 5 ani, Stomatologie cu durata de școlarizare de 6 ani (1993), Tehnică dentară cu durata de școlarizare de 2

ani (1993), Tehnică dentară cu durata de școlarizare de 3 ani (1994), Tehnică dentară cu durata de școlarizare de 5 ani (1993), Farmacie cu o durată de studiu de 5 ani (1990) și Farmacie cu o durată de studiu de 6 ani (1993). În unele dintre specializări nu au fost înregistrați studenți decât într-un singur an universitar în perioada analizată și în unele specializări nu erau înscriși decât câteva zeci de studenți, în raport cu specializarea Medicină generală, unde erau mii de studenți înscriși în anul I.

În învățământul superior de medicină și farmacie au fost înscriși în medie peste 23000 de studenți în perioada 1990-1994, cu o medie de 4960 per an universitar. Este de remarcat și creșterea în anul 1990 față de 1989 a numărului de studenți, ca o consecință directă a schimbării regimului politic și a unei încercări de reșezare firească a sistemului de învățământ în raport cu nevoile societății.

Mai este de notat și gradul important de feminizare în care se afla învățământul de medicină și farmacie. Cu excepția unor cazuri izolate la specializarea Stomatologie, în general cei mai mulți studenți în învățământul de medicină și farmacie erau de gen feminin (peste 60%).

În fine, un ultim aspect de menționat este introducerea învățământului superior particular. Pentru medicină și farmacie în anul 1993 au fost identificate 15 instituții de învățământ care ofereau acest tip de învățământ, dar cifrele de școlarizare erau în general inferioare celor de la universitățile de medicină și farmacie consacrate (București, Cluj-Napoca, Iași, Târgu Mureș și Timișoara).

Bibliografie

- AINS = Arhiva Institutului Național de Statistică, *Învățământul superior la începutul anului universitar, 1990-1994*.
- Gheboianu, Matei, 2023, „Începutul învățământului superior privat din România”, *Studii și articole de istorie*, nr. 90, 180-192.
- Ghidul 1993 = *Ghidul universităților particulare 1993-1994*, 1993, București: Editura ALL.
- Ianoș, Ioan (coord.), 2010, *Insertia teritorială a universităților din România*, București: Editura Universitară.
- Legea nr. 88 din 17.12.1993 privind acreditarea instituțiilor de învățământ superior și recunoașterea diplomelor.
- Maier, Valentin, 2023, „Evoluția rețelei de instituții de învățământ superior de stat în România postcomunistă”, *Studii și articole de istorie*, nr. 90, 193-215.
- Marin, Florea, 2004, *Facultatea de Medicină, școala medicală clujeană și spitalele din Cluj (1500-2000). Scurt istoric*, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință.
- Pavelescu, Florin-Marius, 2016, *Evoluția cadrului instituțional și dinamica sistemului educațional al României în secolul al XX-lea*, București: Expert.
- SANIC 1989 = Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale, fond CC al PCR – Secția Propagandă și agitație, dosar nr. 117/1989.